

השיעור השבועי

שיעורו של מרן הראשון לציון רבינו יצחק יוסף שליט"א
מיסודו של רבינו הגדול מרן פוסק הדור רבינו עובדיה יוסף זיע"א

זמני השבת

עיר	החלוקת נרות	צאת שבת	ר"ת
ירושלים	18:44	19:36	20:23
בני ברק	18:42	19:34	20:20
חיפה	18:44	19:35	20:22
באר שבע	18:43	19:35	20:21

גליון מס' - 21

שבת קודש - חג הפסח

השיעור נמסר במוצ"ש פרשת צו תשע"ה - הלכות ליל הסדר

ובפרט שזה כמו ילד קטן בגיל שלוש שכבר שולחים אותו לגן, בקושי הוא יודע לדבר, אם כן מה התועלת בזה? אלא כדי שיתרגל למשמעת, כל אחד מטבעו לא מקבל מרות, וחפץ לעשות מה שהוא רוצה לפי יצרו הרע, אבל על ידי שהוא יושב בגן ילדים בגיל שלוש/ארבע, הוא מתרגל למשמעת. גם ישראל ירדו למצרים כדי שיתרגלו למרות ומשמעת, ואחר כך יהיו ראויים לקבל את התורה. נמצא שגם הירידה למצרים היתה לטובת עם ישראל.

מדוע דוקא יציאת מצרים

ד. מה שאמרו 'כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח', לכאורה בזה הוא ממעיט מהנסיים שיש לנו בכל יום בדרך הטבע, וכי היום אין נסים? כל אחד יתבונן על מעשה הבריא, השמים והארץ, כל היקום, הכוכבים במסלולם לא מתנגשים אחד בשני, השמש זורחת, הכל עובד בצורה מסודרת. אדם זורע גרעין בקרקע, לאחר כמה ימים הגרעין נרקב, ואחר כך 'יוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים', מינים ממינים שונים, וכל פרי יש לו טעם אחר, ויטמין אחר, מי ברא את כל אלה? הטבע? ומי ברא ויצר את הטבע? כל הבהמות והחיות ודגי הים, ולכל אחד יש פרנסה, הקדוש ברוך הוא יושב וזן מקרני ראמים ועד ביצי כינים (שבת קז).

על נסיד שבכל עת

וגם 'מבשרי אחזה אלוה' (איוב יט, כו), מי שיתבונן בגוף האדם יתחזק באמונה. האוכל נכנס לפה ויורד למעיין באורך שש וחצי מטר, והם מפרישים חומצה שמפרידה את האוכל, ואז חלק הולך לדם וחלק החוצה. הלב זורק את הדם למעלה עד למוח ולמטה עד קצה האצבעות, עשרות שנים בלי הפסקה, לא צריך להטעין את הלב... תשעים שנה, מאה שנה הוא עובד בלי הפסקה. רק אם הלב חלש משתלים לו קוצב לב, והבטריה מחזיקה כמה שנים בלבד. הכבד מסנן את הדם, ומה שלא טוב הוא מוציא החוצה. והריאות עובדות בלי הפסקה, וכך האדם נושם. בעין יש חור קטן והוא מצלם ורואה למרחקים, חוש הראיה והשמיעה, הטעם והריח. לכל זה אנחנו רגילים, זה טבע, אבל מי עשה את הטבע? זה לא נסים ונפלאות? "על נסיד שבכל יום עמנו, ועל ונפלאותיך וטובותיך שבכל עת", אם כן מדוע הדגישו דוקא את הנסים של יציאת מצרים?

מים במחיר ויסקי

התשובה, מציאת מצרים למדים על הכל. כאשר מרביתם לספר ביציאת מצרים, על עשרת המכות שהיו שם, איך שהפלה ה' בין מחנה ישראל לבין מחנה מצרים, המצרי יש לו דם, והיהודי יש לו מים, גם כאשר המצרי לוקח מים מהיהודי ברגע שהמים מגיעים לפיו המים נהפכים לדם, לא רק מראה של דם, הראשונים מבארים שזה היה דם ממש עם טעם וריח של דם, וסמך כמו דם ממש. ואמר לו הגוי ליהודי: בוא נשתה יחד, הם שותים מכוס אחד, ליהודי יש מים ולמצרי דם. מה יעשו המצרים, הרי כל מכה היתה שבו, האם אפשר לעבור שבוע בלי מים? היו משלמים ליהודים כסף מלא, ומאותה מכה העשירו ישראל, כי לקחו מחיר גבוה, מכרו להם בקבוק מים במחיר של ויסקי. אתה לא רוצה? אל תשלם! אחר כך ימות בצמא... בעשרת המכות התגלה שהקדוש ברוך הוא שליט על הטבע, פתאום יש מכת צפרדע בכל מצרים, גם בתנורים, זה נגד הטבע. וכן בקריעת ים סוף, כל המים שבעולם נקרעו לשנים, אדם הולך בסין עם כוס מים, והמים בכוס לפתע נחלקו לשנים, "שמעו עמים ירגזון", כולם ראו שהקדוש ברוך הוא שליט

הכינו הכינו

א. בליל הסדר מסבים בשלחן עם כל בני המשפחה, וצריכים להתכונן לקראת ליל הסדר, לדעת מה להגיד לבני הבית, סיפור יציאת מצרים וחידושים על ההגדה, 'להיות כל איש שורר בביתו ומדבר כלשון עמו'. ברוך ה' יש היום הגדות רבות, כמו ההגדה של מרן זצ"ל 'חזון עובדיה', כדאי לעבור עליה ולסמן לעצמו חידושים יפים לומר אותם בליל הסדר. גולת הכותרת של ליל הסדר זו מצות 'והגדת לבנך', כאשר מספר לבנים ולנכדים סיפור יציאת מצרים, הוא מחזק אותם באמונה, ואחר כך ליל הסדר מלווה אותם במשך שנים עם אמונה חזקה, ולכן יש להקדיש את מלוא השימת לב לילדים.

כבר משובח

ב. אמרו 'כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח', לכאורה היה צריך לומר 'ישובח', אם ירבה לספר תשבח אותו? מסבירים על פי משל, היתה ספינה שמפליגה בים, והיו בה גם עשירים וגם עניים, והנה בלב ים לפתע היתה רוח סערה, וגלים גדולים הרימו את הספינה לגובה רב, והספינה חישה להשבר, כל הנוסעים התפללו, והקדוש ברוך הוא שמע לתפלתם, והים נח מזעפו, והגיעו לחוף מבטחים. מי שמח יותר? הגבירים שמחתם גדולה יותר, שהרי יש להם כל טוב העולם הזה, אבל העניים שמחים רק שניצלו ממות לחיים והיתה להם נפשם לשלל, אבל אין להם שמחה גדולה כל כך בחיים שלהם. כך מי שמרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה מראה שהוא כבר **משובח**, שיועד להעריך את גדול הישועה.

גם זו לטובה

ג. בזהר הקדוש פרשת שמות (יד ע"ב) שאל רבי אלעזר את אביו רבי שמעון בר יוחאי: מפני מה ירדו אבותינו למצרים, ורשב"י השיב לו על פי הסוד. אבל באמת צריך להבין, אנחנו מצווים לספר על כל הנסים והנפלאות שהיו ביציאת מצרים, אבל הלוא מי הוריד אותנו לשם, הקדוש ברוך הוא גזר בגזירת בין הבתרים "גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה" (בראשית טו, יג), ואחרי שירדנו למצרים, ויצאנו משם, אנחנו אומרים: "לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו". הגע עצמך, רופא שנסע במכונית בחוסר זהירות ודרס הולך רגל ופצע אותו, לאחר מכן בא הרופא וטיפל בו, ואומר לו: תגיד לי תודה רבה! יענה לו: אתה פצעת אותי, אתה חייב לרפא אותי! הקדוש ברוך הוא הוריד אותנו למצרים, ואחר כך צריך לשבח על הנסים שעשה להוציא אותנו. זה טמון בשאלת רבי אלעזר לרשב"י, למה ירדנו למצרים, ולמה צריך את הנסים של יציאת מצרים. יש תשובה על פי הגמ' בברכות (ה). אמר רבי שמעון בר יוחאי, שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין, תורה, וארץ ישראל והעולם הבא. התורה שהיא חמדה גנוזה אצל הקדוש ברוך הוא, והוא משתעשע בה, וכן ארץ ישראל אשר 'עניי ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה' (דברים יא, יב), וכן עולם הבא, כל אלה לא זוכים להם אלא על ידי יסורין. בני ישראל ירדו למצרים ומצרים עבדו בהם בפרך, בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה, כדי שיזכו אחר כך על ידי יסורין אלה לקבל את התורה ולהיכנס לארץ ישראל ואחר כך יזכו גם לעולם הבא.

בעולמו, ומכאן מבינים שגם גוף האדם, והחיות והבהמות והדגים, וכל היקום, הקדוש ברוך הוא שולט בכל זה, לכן כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח.

כמו גננת

ה. בעיקר יש לספר בליל הסדר לילדים הקטנים ולהחדיר בהם האמונה. וכפי שכבר הקדים הראשון לציון רבי אליהו בקשי דורון שליט"א, איך שמרן זצ"ל היה מספר כאן בשיעור במוצאי שבת, וגם בליל הסדר, להבדיל כמו גננת בגן ילדים. היינו נוהגים שכל אחד קורא קטע בהגדה, הבנים והבנות, אין בזה איסור משום 'קול באשה ערוה', שהרי לא קוראים במניגנה מיוחדת בעג'ם או בשיגא. גם אם מנגנים קצת מותר, שהרי אמרו במגילה (כג.) הכל עולים למנין שבעה, ואפילו קטן ואפילו אשה. אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה, מפני כבוד צבור. לא יפה שאף אחד מהגברים לא יודע לקרוא בתורה, רק אשה. משמע רק מטעם זה לא מעלים אשה לתורה, והוא צריך לקרוא בטעמי המקרא, מנגן זרקא, אזלא גריש, רביע, אלא מכיון שקוראת דרך קריאה ולא שירה אין בזה משום 'קול באשה ערוה'. וכשהיינו מגיעים לקטע של ארבעה בנים, מרן זצ"ל היה אומר למי שהגיע תורו שיקרא את כל הארבעה בנים, כדי שלא יקרא אחד 'חכם מה הוא אומר', והשני יקרא 'רשע מה הוא אומר'.

שומע כעונה

ו. עדיף שכל אחד יקרא בעצמו, ולא יסמוך על 'שומע כעונה'. יש מחלוקת אם יש דין שומע כעונה בהגדה של פסח, שהרי צריך לספר לבנו, ואיך יצא ידי חובה כששומע?! אמנם להלכה גם במצוות ההגדה יש דין שומע כעונה, אבל לא כדאי לסמוך על זה, כיון שקריאת ההגדה ארוכה, וצריך להתרכז במשך כל הקריאה כדי לצאת ידי חובה. גדולה מזו כתב הרא"ש (בתשובה כלל ד ס"ט נט), שברכות קריאת שמע כל אחד יקרא לעצמו, כי אם יסמוך על השליח צבור מדין שומע כעונה, ובאמצע הברכה יחלום, לא יצא ידי חובה. וכן בברכת המזון כל אחד מברך לעצמו כיון שהברכות ארוכות, וכל שכן בהגדה שהיא ארוכה, כל אחד יקרא בעצמו. גם הנשים חייבות בהגדה, כל המצוות שיש באותו לילה הנשים חייבות כמו האנשים, וכמו שאמרו בגמ' פסחים פרק עשירי (ק"ה ס"א) שנשים חייבות בארבע כוסות שאף הן היו באותו הנס, והוא הדין לשאר המצוות בליל הסדר. הרבנית ע"ה¹ היתה קוראת את כל ההגדה, כמונה מרגליות, אנחנו היינו קוראים יותר מהר, וכשמרן היה רואה שהיא עדיין לא הגיעה אלינו, היה מפסיק ואומר איזה חידוש בינתיים, כדי שיהיו כולם יחד.

הלל תחילה

ז. כשמגיעים הביתה אחרי תפלת ערבית יאמרו לנשים לומר הלל בברכה. אם מתפללות ערבית לא צריכות לומר ברכות קריאת שמע, אסור להן לומר ברכות קריאת שמע בשם ומלכות, אבל הלל ואמרות בברכה. כמו שאמרו בתוספתא (פרק ג דסוכה הלכה ב): 'י"ח יום בשנה ולילה אחד קוראים את ההלל. אמנם האשכנזים לא נוהגים בזה, אבל מרן השלחן ערוך (ס' תפ"ז סעיף ד) פוסק לומר הלל בליל הסדר בברכה. והוא הדין לנשים, כמו שכתב מרן זצ"ל בשו"ת יחיה דעת ח"ה (ס' לד). וכך היה נוהג כשהיה מגיע לבית, היה שואל את הנשים והבנות אם אמרו הלל, ואם לא אמרו, היה ממתין להם עד שיתפללו ערבית ויאמרו הלל, ואחר כך מתחיל ב'סדר'.

מיין ענבים

ח. **שאלה מהקהל:** האם יוצאים ידי חובת ארבע כוסות במיין ענבים, או חייב דוקא יין?

תשובת הרב: אפשר לצאת לכתחילה גם במיין ענבים. כך היה נוהג מרן עשרות שנים, וכמעט כולנו היינו שותים רק מיין ענבים. מי שלא כואב לו הראש שישתה יין?

איין צביעה במשקין

ט. אם המיין ענבים צהוב, מותר להוסיף עליו מעט יין אדום, כי הוא מהודר יותר, שנאמר 'אל תרא יין כי יתאדם' (משלי כג. לא), ובפרט בליל הסדר יש ענין לשותות ארבע כוסות מיין אדום, זכר לדם. יש אומרים שזה אסור משום צובע,

¹ הרבנית ע"ה היה לה מנהג מיוחד, במשך עשרות שנים היתה קוראת בכל שבת את כל ספר התהלים, איזו צדקות. איפה יש נשים כאלה היום...

² יש כאלה שיש להם ראש חזק, ולא מפריע להם לשותות הרבה יין חזק. יש חכם אחד שפעם בדרך בסעודה אחת 26 פעם ברכת הטוב והמטיב על היין, כל פעם על יין אחר...

פעם, 'אחד העסקנים' שאוהב את המצוה הזו של ברכת הטוב והמטיב על יין, הביא למרן יין שיברך עליו ברכת הטוב והמטיב, ומרן לא רצה לברך, אמר: בשבילי זה לא 'הטוב' ולא 'המטיב'...

אבל בשו"ת יביע אומר ח"ב (האו"ה סי' כ) יש תשובה ארוכה לגבי עשיית תה בשבת, ושם הרב מוכיח שאין צביעה באוכלין ובמשקין. אמנם יש מי שרצה לומר שנידוננו חמור יותר כיון שכשנותן יין אדום ללבן הוא מתכוין לצביעה, ולא כנותן כרכום או תה שמתכוין לטעם, אבל הפרי מגדים (באשל אברהם ס"ס שכ) כתב שגם זה מותר, כיון שאין כאן דרך צביעה ביין ובמשקין, והאחרונים העתיקו דבריו להלכה.

מרן הכריח לישון

י. בערב פסח צריך להשכיב התינוקות שישנו, כדי שיוכל בערב לספר להם הרבה. אני זוכר לפני למעלה מחמשים שנה – כשהיינו ילדים קטנים – מרן זצ"ל היה סוגר את התריסים כדי שכל הילדים ישנו, רצינו לשחק, אבל היה מכריח אותנו לישון, כדי שבלילה יהיה לנו כח לקיים את כל המצוות.

שעון קיץ

יא. יש כאלה שמקדימים את הסדר כדי שיספיקו להרבות בסיפור יציאת מצרים, אבל אי אפשר להקדים הרבה, ולכן לא יאריכו בתפלת ערבית הרבה עם שיר השירים ודרשה ארוכה³. עכשיו שיש שעון קיץ ורוצים להתפלל מוקדם, אפשר להתפלל מפלג המנחה, בערך בשעה 18:00, לדעת מרן הבית יוסף בהלכות תפלת מנחה וערבית (ס' רלג, רסג) פלג המנחה הוא שעה ורבע קודם הכוכבים, ולמנהג האשכנזים הוא שעה ורבע קודם השקיעה. המדובר הוא בשעות זמניות, מחלקים את היום לשנים עשר חלקים, וכל חלק הוא שעה, כך שהשעה בקיץ יותר ארוכה. כך מפורש בפירוש המשניות להרמב"ם (ברכות ט), וכך הסכמת הראשונים, ולא כמו שכתב בתוס' הרא"ש (ברכות ג:) לשער בשעות שוות.

גם מזכים וגם מכשילים

יב. ספרדים שמתפללים ערבית ועושים קידוש בערב שבת מפלג המנחה ומשערים שעה ורבע לפני השקיעה, מברכים ברכה לבטלה. היה רב אחד ע"ה באופקים שהוציא לאור לוח שנה, וכתב פלג המנחה לפי שיטת האשכנזים, מהשקיעה. לפני כמה שנים שלחתי לו מכתב, וכתבתי לו: אמנם אתם אשכנזים, אבל הלוח שלכם מפורסם בהרבה מקומות בארץ, והספרדים מברכים ברכה לבטלה בגלל מה שכתבתם, אתם באים לזכות את הרבים בזמני הזריחה והשקיעה, אבל גם מכשילים את הרבים בזמן של פלג המנחה, צריך להדגיש שלוח זה הוא רק לאשכנזים, וכן לגבי הדלקת נרות בערב שבת, אי אפשר להדליק יותר לפני פלג המנחה, וספרדיה שמדליקה מפלג המנחה שמשערים מהשקיעה זה ברכה לבטלה.

קבלה לא תלויה בהדלקה

יג. אשה שמדליקה נרות שבת בפלג המנחה, צריכה לקבל עליה שבת, כי לא ניכר שהדלקה לכבוד שבת אם לא תקבל שבת, כך כתב מרן השלחן ערוך (ס' רסג סעיף ד). אמנם בדרך כלל קבלת שבת אינה תלויה בהדלקה, אלא ב'ברכו' או באמירת 'מזמור שיר ליום השבת' כפי שפסק מרן השלחן ערוך (ס' רסג סעיף י), ולכן מברכים קודם ההדלקה, ולאחר ההדלקה יכולה האשה לכבות את הגז או את הבוילר. אבל כל זה בתנאי שהדלקה בתוך חצי שעה לשקיעה, אבל מוקדם יותר צריכה לקבל שבת.

נעשה לה מי שבירך

³ יש נוהגים בכל ערב שבת לומר גם שיר השירים וגם דרשה, ויש חכמים שלא יודעים לקצר, מאריך במקום שאמרו לקצר, וזה מכביד על הצבור, בפרט בשעון קיץ השקיעה מגיעה ל-19:50, ולכן עדיף לוותר על שיר השירים, ויעשו דרשה לזכות הרבים. כשמרן זצ"ל היה הרב של מצרים – לפני חמשים ושבע שנים – היו נוהגים לומר שם 'שיר השירים' במניגנה מיוחדת כמו 'פרקי אבות' במשך כארבעים דקות, מרן היה יוצא ולומד עם מי שרצה 'איסור והיתר', וכך סיים את כל 'איסור והיתר' עם באר היטב, הלכות מליחה, בשר בחלב, ותערובות, 31 סימנים קשים. אם לא היה שעון קיץ שיאמרו גם שיר השירים וגם דרשה, אבל כשיש שעון קיץ יש בזה משום טורח צבור, ויעדיפו דרשה, כמה אפשר להרוויח בדרשה של ליל שבת. בשבת שעברה הייתי בסאן פאולו, ובליל שבת התפללנו בבית כנסת גדולה פי ארבע מבית הכנסת 'היזדים', והיה מלא מפה לפה, מכל החוגים, לא אמרנו שיר השירים, אבל אמרנו דרשה, דברי מוסר, ויראת שמים, והלכה.

כשהייתי בפעם הקודמת בחו"ל, במקסיקו, בבית הכנסת של הדמשקאים, גם כן היה בית הכנסת מלא מפה לפה, אבל לצערי לא כולם חזקים במצוות, ולאחר התפלה יצאו עם הרכבים שלהם, סינוורו אותי עם המנורות... לכן צריך לחזק אותם, עם כל הכבוד ל'שיר השירים'. מנהג חשוב שישודותו בהררי קודש, אבל דרשה נחוצה יותר לקיים את עם ישראל.

יד. האשכנזים נוהגים לקבל בהדלקה, אבל גם לשיטתם, אין זה מוכרח לברך לאחר ההדלקה, כי מי אמר שמקבלים בברכה? מקבלים בהדלקה! הלא איך מדליקה נר שני או יותר אם מיד מקבלת שבת בתחילת ההדלקה? אלא ודאי שקבלת שבת לא קשורה לברכה רק לסיום ההדלקה. הגאון רבי איסר זלמן מלצר נתן הוראה לבני ביתו שיברכו קודם ההדלקה, כדעת מרן השלחן ערוך. איך בירכה אשתו של הרמב"ם? אשתו של הרשב"א? אשתו של מרן? יש שלשים ראשונים שכתבו בפירוש לברך לפני ההדלקה. אילו מרן היה סובר לברך לאחר ההדלקה, היה צריך לכתוב לנו בפירוש שכך נוהגים בביתו. רק מהרי"ו הוא שאמר שמקבלים בהדלקה ולכן מברכות לאחר ההדלקה על ידי שסוגרים את העיניים, וכך נוהגים האשכנזים, נניח להם במנהגם. אבל אשכנזיה שרוצה לשנות מנהגה בזה נעשה לה 'מי שברך'... שהרי כל הראשונים סוברים כך. חכם אחד כתב שגם ספר הנייר – אחד מבעלי התוספות – כתב כמהרי"ו לברך לאחר ההדלקה. אבל במחילה מכבוד תורתו הוא טעה בזה, כי כנראה זו הגהת אחד מהאחרונים ולא דברי המחבר עצמו.

רצו להחרים את ילקוט יוסף

טו. בירושלים נהגו בשנים האחרונות להדליק נרות ארבעים דקות לפני השקיעה, יש צפירה ורבים מדליקים לפי הצפירה. מנהג זה התייחס לפי דברי הרב טוקצ'ינסקי, אבל יכולים להדליק רבע שעה או עשר דקות לפני השקיעה. לפני כעשרים וחמש שנה קבלתי טלפון מהגאון רבי שלמה זלמן אוירבך: שלום, מדבר שלמה זלמן. בהתחלה לא הבנתי, הרב אוירבך? כן, אתה יכול לבוא אלי? בודאי! לקחתי מונית ונסעתי אליו. הוא סיפר לי שבאו אליו כמה רבנים מהוועד למשמרת השבת, ורוצים לעשות חרם על ספר 'ילקוט יוסף' שיצא אז, מפני שכתבו שם שאפשר להדליק עשרים דקות לפני השקיעה, ואין צורך להקדים ארבעים דקות, ובאנו לעקור את 'מנהג' ירושלים. המקור לזה הוא משו"ת יביע אומר ח"ה (הא"ח ס' כא), אבל הם לא הכירו יביע אומר, הם הכירו ילקוט יוסף, והיו כמה רבנים שאמרו שלא יחתמו עד שהרב אוירבך יחתום, והרב אוירבך אומר לי: כתוב 'לא תגורו מפני איש', תסביר לי את הנימוקים שלך לפסק, אם לא תשכנע אותי אני יחתום על החרם. הסברתי לרב אוירבך: היכן כתוב שיש כזה 'מנהג ירושלים'? לא בראשונים ולא באחרונים, לא החיד"א – שגר בירושלים – כתב מנהג כזה, ולא הראשונים לציון, ולא קול אליהו ישראל, אף אחד! שאלתי אותו יש לכבודו ספר 'כף החיים'? כן, יש לי. האשכנזים קוראים ל'כף החיים' 'כף החיים' זה כיף שהוא מביא הכל מסודר... פתחתי לו בכף החיים (ס' רנו סק"ה, וס' רס"א ס"ק כג) והראיתי לו שהוא כתב בפירוש שהמנהג בירושלים להדליק עשרים דקות לפני השקיעה. שאלתי אותו: כבודו הכיר את רבי עזרא עטיה? כן, ודאי. הוא אמר לאשתו להדליק רבע שעה או עשר דקות לפני השקיעה, כך נהגו בירושלים. רק בשכונת שערי חסד נהגו כמו שכתב הרב טוקצ'ינסקי⁴ להדליק ארבעים דקות לפני השקיעה, אבל בשאר ירושלים ובשאר ערי הארץ לא היה מנהג כזה. אמר לי: בכל זאת, מנהג ירושלים 'עיר הקודש'. וכי צפת לא 'עיר הקודש'? בצפת היו מרן הבית יוסף, ורבינו האריז"ל, ומהר"ם אלשיך, ומהר"ם קורדובירו, ושם לא היה מנהג כזה. כששמע את כל זה, השתכנע, וקרא את הפתק עם הנוסח של החרם.

מה עם הפאות?

אני כעסתי קצת, האם בשביל זה לעשות חרם? זאת הבעיה של הדור שלנו? מה שנשים הולכות עם פאה נוכרית על זה לא צועקים, על שאר הבעיות של הדור לא צועקים, רק על זה צועקים? הרב אוירבך רצה להרגיע אותי, סיפר לי סיפור: תראה כמה אביך חשוב בעיני, בשנת תשמ"ו בא אלי גביר אחד מאמריקה, וראה אצלי את ה'יביע אומר', אז היה בסך הכל ששה כרכים, ולא היה אפשר להשיג יביע אומר חדש, אותו הגביר מצא חן בעיניו היביע אומר ורצה לקנות ממני, לא הסכמתי, אני צריך יביע אומר, הוציא \$10000, שם על השלחן, ולא הסכמתי, מה שווה לי הכסף?! אבל הוא התעקש ולא יכולתי לסרב לו ולקח את הספרים, והצטערתי על כך מאוד. והנה באותו ערב דופק בדלת הנהג של מרן, והביא לי ס' יביע אומר חדש... איך מרן ידע? רוח הקודש! סיפר לי את זה כדי לפייס אותי.

רווח והצלחה

טז. מהמנהג הזה שהתפשט בירושלים להדליק ארבעים דקות קודם השקיעה, נרווה דבר אחד, שמי שמדליקה נרות שבת בתוך ארבעים דקות אפילו שאינה מקבלת שבת ניכר שהוא לכבוד שבת, כיון שהאשכנזים מדליקים בשעה זו. אבל

בשאר ערי הארץ דוקא בתוך חצי שעה ניכר שהוא לכבוד שבת, כמו שפסק מרן השלחן ערוך.

אין חדש תחת השמש

יז. בקובץ 'מעשה אבות' רצה לומר שבזמננו שמדליקים נרות שבת בפמוטים מיוחדים, בכל אופן ניכר שהוא לכבוד שבת, ואפילו מדליקה מוקדם אין צורך שתקבל שבת, אבל זה לא נכון! וכי פעם לא היו פמוטים מיוחדים לכבוד שבת?! ואף על פי כן צריך שיהיה ניכר מצד שעת ההדלקה.

שכן טוב

יח. אם הדליקה נרות שבת מוקדם בפלג המנחה מקבלת שבת, ואם צריכה לנסוע לאיזה צורך, תמנה את השכנה שלה שתדליק במקומה בזמן. או שבעלה ידליק, או בנה הגדול. וכך יכולה לנסוע ולחזור לפני השקיעה.

לא צריך לדבר ככה

יט. אצלנו בשכונת 'סנהדריה' – בתקופה זו של שעון קיץ – יש מנינים מיוחדים לתפלת ערבית של שבת מפלג המנחה, אנהנו הולכים להתפלל מנחה, והם כבר חוזרים מתפלת ערבית. יכולים להתפלל ערבית ולעשות קידוש וסעודת שבת מפלג המנחה, כך משמע מדברי מרן השלחן ערוך (ס' רסו סעיף ב). רק שהב"ח (ס' תעב) והתוספת שבת והמגן אברהם (ס"ק א) והמשנה ברורה (ס"ק ה) כותבים שיאכל בלילה ממש, שהרי נאמר "אכלוהו היום כי שבת היום לה", היום לא תמצאוהו בשדה" (שמות טז, כה), ומכאן למדנו שצריך לאכול שלש סעודות בשבת, לכן יאכל בשבת ממש, אף על פי שהוסיף מחול על הקודש, אבל עדיין זה לא שבת. אולם לדעת מרן כיון שהוסיף מחול על הקודש יכול גם לאכול סעודת שבת באותה שעה. מי שרוצה להחמיר ולאכול כזית אחרי צאת הכוכבים תבוא עליו ברכה, אבל לא חייבים להחמיר, שהרי קבלנו הוראות מרן אפילו נגד אלף פוסקים, כך כתב רבי יעקב אבן צור בשו"ת משפט וצדקה ביעקב ח"ב (ס' כ), ובשו"ת חיים ביד (ס' קח), בספר עין יצחק (ח"ג כללי קבלת הוראות מרן הש"ע) הבאנו ששה אחרונים שכתבו כך. יש חכם אחד שהביא שמרן זצ"ל כתב (בשו"ת יביע אומר ח"ו חאה"ע ס' ס' יד אות ט, ובעוד עשרות מקומות) שקבלנו הוראות מרן אפילו נגד אלף פוסקים, ואותו חכם לגלג על זה, ואמר שמי שאומר כך הוא צריך טיפול פסיכיאטרי, כי זה עבודה זרה לעבוד את מרן השלחן ערוך... אבל במחילה מכבודו לא צריך לדבר ככה על הגדולים שכתבו כך, מה שייך 'עבודה זרה', זהו כלל הלכתי. באמת שכתבו כך דרך גוזמא, הרי לא מצאנו פסק של מרן שיש אלף אחרונים נגדו, יש בהלכות אשר יצר (ס' יז סעיף ג) לגבי מי ששכח לברך אשר יצר והתפנה שוב, לדעת מרן צריך לברך פעמיים אשר יצר, וכל האחרונים חלקו עליו, אני ספרתי יש ארבעים או חמשים שחלקו עליו. וכוננת האחרונים להראות כמה גדול כחו של מרן שאפילו כל האחרונים יחלקו עליו הלכה כדעת מרן.

להחמיר בשקט

כ. מי שרוצה להחמיר נגד מרן 'בשקט' יכול, אבל מי שמורה לרבים נגד מרן, הוא נחשב למזלזל בכבוד רבותיו, כך כותב בשו"ת מהר"י פראג' (ס' נט, דנ"ד רע"א), היה אב"ד במצרים לפני כשלוש מאות שנה, הוא מראה בזה כאילו מרן הבית יוסף לא היה מספיק ירא חטא, לא מספיק 'ישיבש'. יש שרוצים לומר שקבלנו הוראות מרן רק להחמיר ולא להקל, אלו שטויות! קבלנו את 'הגברא' ולא את 'החפצא'... קבלנו הוראות מרן לכל אשר יאמר כי הוא זה. רק אם יש מנהג קדום נגד מרן, עושים כפי המנהג.

רק בלילה

כא. כאמור, בכל ליל שבת אפשר לעשות קידוש ולאכול סעודת שבת מפלג המנחה, אבל בליל פסח יעשו הקידוש אחרי צאת הכוכבים, בשעה 19:20, כיון שכוס הקידוש הוא אחד מארבע כוסות, וצריך לשתותו בלילה, התוס' בפסחים (טז: מביאים בשם התוספתא, שלמדו מהפסוק "ואכלו את הבשר בלילה הזה", דוקא בלילה, והוקש פסח למצה דוקא בלילה. וכתב הט"ז (ס' תעב ס"א) שהוא הדין לארבע כוסות צריך שיהיו בלילה. וכן כתב המגן אברהם (שם). אבל לא צריך להחמיר כמו רבינו תם בארבע כוסות דרבנן, גם במוצאי שבת אפשר לעשות מלאכות דרבנן לפני זמן רבינו תם, שהרי המנהג כהגאונים, ורק בדאורייתא מחמירים. מי שעשה קידוש מפלג המנחה, בדיעבד יצא, אבל לכתילה ימתין עד הלילה ממש. ואם גם הספיק לאכול מצה לפני הלילה יחזור ויאכל, ויקרא ההגדה שוב, אבל בלי ברכה.

ליל שמורים

כב. השנה ליל פסח חל בשבת, בשבת זו לא מברכים מעין שבע. בגמ' שבת (כד:) וברש"י שם מבואר, שהתקנה של ברכת מעין שבע היתה משום שבת כנסיות היו בשדות⁵, כל השבוע היו מתפללים ערבית בבית כיון שתפלת ערבית רשות,

⁵ היו בונים בתי כנסת מחוץ לעיר, מפני שאסור לבנות גג הבית יותר גבוה מבית הכנסת, כל עיר שגגותיה גבוהים מבית הכנסת לסוף חרבה' (שבת יא.), ולכן היו

⁴ אמנם הרב דושינסקי סבר כדעת הרב טוקצ'ינסקי, כך ראיתי במכתב שהגיע לידי, וזה לא כמו שכתב מרן זצ"ל בשמו ביביע אומר ח"ב (הא"ח ס' כא אות ג), כי מרן זצ"ל לא ראה את המכתב הזה. אבל עדיין זה מחלוקת באחרונים, והלכה לא זזה ממקומה.

אבל תפלת ערבית של שבת היו מתפללים בבית הכנסת, אז לא היה חשמל ופנסים, ומי שמאחר ומסיים אחרי כולם עלול להסתכן בחזרה הביתה, ולכן הוסיפו ברכת מעין שבע כדי שאותו המאחר יספיק לסיים תפלתו. יש מפרשים שמפני הסכנה המאחר לא היה יכול לכיין בתפלה, כי מפחד מהדרך חזרה מזאבים או שודדים שבדרך, בפרט בלילות שאין ירח הכל חושך ואפילה, ולאחר שתיקנו מעין שבע הוא מתפלל בכוונה. נלמד מכאן כמה חשובה הכוונה בתפלה, תפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה. ולפי זה בליל פסח שהוא ליל שימורים לה', לילה המשומר מן המזיקין (פסחים קט), אין מה לפחד, אין מזיקין ואין שדין ורוחין, ואין צורך לברכת מעין שבע. כך כותב רב ניסים גאון, והריטב"א (ראש השנה יא): בשם התוס', וכך דעת רוב ככל הראשונים, וכך פסק מרן השלחן ערוך (סי' תפז סעיף א) שאין ברכת מעין שבע בליל פסח.

הרש"ש מדבר לפי הפשט

הרש"ש (בספר נהר שלום דף נ"ח ע"ב) אומר שלפי הקבלה נראה שאין צריך לומר ברכת מעין שבע, אבל מפני שבתלמוד לא חילקו בזה, צריך לומר. משמע שכוונתו שלפי הפשט צריך לומר. שלא חילקו, משמע על פי הפשט, אמנם הרב פעלים ח"ב (הא"ח סי' יב) הבין כוונת הרש"ש שזהו על פי הקבלה, אבל לא משמע כך. נראה כאילו הרש"ש חולק על רב ניסים גאון, וכבר תמחו עליו, הרש"ש היה מגאוני הדורות, אבל – עם כל הכבוד – איך חולק על כל הראשונים ועל מרן השלחן ערוך שקבלנו הוראותיו! והראשון לציון רבי אברהם חיים גאון – המכונה הרב האג"ן ומחבר שו"ת חוקי חיים – ביטל את המנהג שנהגו בבית אל כהרש"ש לומר ברכת מעין שבת בליל פסח. ומרן הבית יוסף והרדב"ז (בישנות סי' טז) מעידים שכך היה המנהג שלא לומר.

מסכן מי שתרם לו

בפעם שעברה שחל ליל פסח בשבת [בשנת תשע"ב] חכם אחד הוציא חוברת על ענין זה וכתב שיש לברך ברכת מעין שבע בליל פסח, והיה אחד שתרם לו כסף והפיץ את החוברת לאלפים ורבות, מסכן אותו שתרם לו כסף... והלוא מרן החיד"א (שו"ת ברכה סי' תרמב) כותב שדעת רבינו האריז"ל גם כן שלא לומר ברכת מעין שבע בליל פסח, ואם כן גם בקבלה יש ויכוח. ולפי הפשט לדעת רוב ככל הראשונים אין לומר, ולפחות נאמר ספק ברכות להקל. פעם מישוהו טען לי: וכי הרש"ש לא ידע את הכלל 'סב"ל'? אבל הוא לא ידע כללי הפסיקה, לא עושים חשבון כזה, אין לדיין אלא מה שענינו ראות.

בונים בתי כנסת בשדות כדי שיגביהו אותם הרבה. היום מקילים בזה, המאירי כותב מכיון שעושה כן לדיורין מותר, דוקא כשמגביה לנוי אסור, אבל אם כוונתם לפתור את מצוקת הדיור אין אסור, וסמכו העולם על המאירי, והיום בונים בנינים יותר גבוהים מ'היזדים'...

חבל שלא היה לי תורם

באותה שנה הוצאנו חוברת שלימה להשיב על דבריו, הראנו אותה למרן זצ"ל, והוא שמח עליה מאוד, וכתב בכתב ידו: כל דבריו אמת לאמתיה של תורה, שאין לברך ברכת מעין שבע בליל פסח, כדעת כל הראשונים, וכדעת מרן שקבלנו הוראותיו. והשתדלנו להפיץ את החוברת שלנו, רק חבל שלא היה לי תורם כמוהו להפיץ כל כך...

פשט וקבלה

גם אם תאמר שלפי הקבלה צריך לומר, יש לנו כלל, שבכל מחלוקת בין הפשט לקבלה, פוסקים כפי הפשט, כלל זה כתב הרא"ם, רבי אליהו מזרחי, שהיה לפני כ-560 שנה, וכן כתב הרדב"ז לפני כ-530 שנה. היה אחד שכתב באיזה חוברת להשיב על דבריו, לפי מה שכתב מרן הבית יוסף (סי' לא) שלא להניח תפלין בחול המועד לפי דברי הוזהר, אבל לא שם לב לחילוק, שם יש מחלוקת בראשונים בביאור דברי הגמ' (מנחות לו): אם חול המועד דינו כשבת ויום טוב. ולכן מרן פסק כדברי הוזהר, כי בודאי שרבי שמעון בר יוחאי מכריע במחלוקת הראשונים, אבל לא מדובר במחלוקת בין הפוסקים למקובלים.

מיהו "בעל תשובה"

כג. צריך לעמוד על המשמר שלא לומר ברכת מעין שבע, ואם יש איזה שליח צבור 'עירקי' עקשן, שאומר ברכת מעין שבע, לא יענו אחריו אמן, שישאר לבדו בעקשנות שלו, הרש"ש היה ענק שבענקים, אבל אין לנו להכנס בחשש ברכה לבטלה, ולא בחשש אמן יתומה, העונה אמן יתומה יתייתמו בניו ח"ו (ברכות מז). לפני ארבעים שנה היה שליח צבור אחד עירקי שהיה עומד על כך שיאמרו ברכת מעין שבע בליל פסח, והצבור היה מתרגז כי ידעו שמרן זצ"ל מזהיר לא לומר. לפני כמה שנים פגשתי אותו, אמר לי: "אני בעל תשובה". התפלאתי, אני מכיר אותו שתמיד למד בישיבות. הסביר לי: פעם הייתי אומר ברכת מעין שבע בליל פסח, אבל עברתי על התשובה ביביע אומר (ח"ה הא"ח סי' כה), ומחילה מכבוד הרש"ש, אני מסכים שלא לברך, כך דעת כל הראשונים, צריך לחזור בתשובה, ולקבל האמת ממי שאמרנו, ולא להתעקש, אומרים סב"ל אפילו נגד מרן, כל שכן כשמרן אומר לא לברך.

מרן בירך על במבה האדמה

כד. מרן זצ"ל היה רגיל לחלק מיד לאחר הקידוש קליות ואגוזים. לפני כשמנה שנים שכחו לקנות אגוזים, לאחר הקידוש כל אחד מהילדים פשט את יד וביקש אגוזים, מרן אמר לבני הבית: תביאו משהו אחר במקום האגוזים, הביאו במבה כשר לפסח, אני ישבתי לידו, ומצד שני ישב הדיין הרב עזרא בר שלום חבר בית הדין הגדול, מרן שאל אותי: מה מברכים על זה? אמרתי לו: האדמה. בירך האדמה, ונתן לכולם ואמר להם לברך האדמה.

השיעור נמסר בכל מוצ"ש בביהכ"נ "היזדים" ירושלים, ומשודר בכל העולם דרך הלוויין, וערוץ 2000,

וברדיו מורשת 104.8/105.1/105.3 FM, ובקול מרן 058-3297777 שלוחה 93

© כל הזכויות שמורות לארגון "עוד יוסף חי"

בנשיאות מרן הראשון לציון רבינו יצחק יוסף שליט"א

לפרטים, הזמנות והקדשות להצלחה, לע"נ וכדו': 052-7129281, 052-7675566

מופץ באזור זה על ידי סדרת הספרים "מעדני המלך", דברי חיזוק ומוסר משיעוריו של מרן הראשון לציון זצ"ל

להצלחת ידידנו חיקר אוהב התורה ולומדיה רפאל יצחק בן חנה חי"ו

זיווג הגון והצלחה לגבריאל רוטשילד בן חנה חי"ו

לקבלת העלון ניתן לעצול לטל. 052-7170590 או 054-8457589 או שילחו בקשה לכתובת piniben26@gmail.com

ברוך הבא בשם ה'!

אשדוד מקדמת בברכה את בואו של מרן עטרת ראשנו ותפארתנו, הראשון לציון והרב

הראשי לישראל, רבנו **יצחק יוסף** שליט"א

ובשם אלפי קוראי עלון "השיעור השבועי" מאחלים למרן שליט"א אריכות ימים ושנים,

שנזכה להמשיך לשמוע מפיו תורה, ולזכות לאור באורו עוד רבות בשנים. אכ"ר.